

Maja Murnik: Slovenstvo in vojna

Komentar / Revija / Objavil sodobnost sodobnost

Rok Kravanja: *Slovenska transverzala*. Produkcija: Via Negativa in Moment Maribor. Stara mestna elektrarna, Ljubljana. Ogled maja 2024.

Avtorski solo performans Roka Kravanja, katerega premiera je bila 29. maja v Stari mestni elektrarni, je bil narejen v okviru laboratorija Vie Negative – VN Lab. Cilj laboratorija je raziskovati uprizoritvene forme, najti in razvijati učinkovito uprizoritveno strategijo v polju sodobnih scenskih umetnosti. Performans je nastajal dve leti.

V *Slovenski transverzali* Rok Kravanja, sicer diplomirani dramski igralec z AGRFT, nikakor ne pristaja na namišljeno četrto steno. Občinstvo ni ločeno od odra oziroma prizorišča, ampak je del njega, sedi prav na sceni. Gledalci, ki pridemo v Staro elektrarno in iščemo svoj prostor pod soncem, se pravi mesto na s preprogami prekritih praktikabljih, postavljenih na sceno, smo takoj neposredno nagovorjeni. Zelo težko je določiti odločilno zarezo, ko se dogodek začne; pričanja se ves čas, že z vstopom v dvorano, ko nas smehljajoči se gostitelj prijazno opazuje. Niti zatemnitve, ki bi nas opozorila, da se je začelo, ni; pravzaprav se predstava nekako prelije v začetek – v strnjen nagovor avtorja, ki nam predstavi svoj performativni načrt. »Kajti v hribih moraš imeti načrt,« pravi.

Kravanja, le v kratkih hlačah, zgoraj brez, in v plezalkah ter s plezalnim pasom, nam razkaže nekaj temeljnih postaj svoje poti skozi predstavo: polico, ki poteka vzdolž zidu in po kateri bo premeril prostor, ter osnovni rekvizit – do vrha naložen nahrbtnik, pravo kredenco, ki si jo bo v nadaljevanju performansa zadegal na pleča ... a nadaljevanja še ne izda. Tudi scenosled ima napisan v skripti, tako da res ne more biti govora o kaki gledališki iluziji; še več, posamezni gledalci so prijazno naprošeni k sodelovanju – recimo kolegica, da nadzoruje izgovorjeno besedilo, predvsem pa podatke v njem, in tudi kaj prišepne; pa druga gledalka, ki naj bi mu v nadaljevanju priskočila na pomoč pri fizično napornih dejanjih, itd. Avtor ves čas razmišlja o gledalcu in skuša z njim vzpostaviti nekakšen odnos – a ne preveč tesen, z dovolj prostora za slednjega.

Tematika dogodka je razvidna: slovenska transverzala iz naslova je Slovenska planinska pot (SPP), kot se danes uradno imenuje (včasih so ji rekli Slovenska planinska transverzala). Gre za znamenito vezno pot po slovenskih hribih, ki povezuje mariborsko Pohorje z morjem, meri prek 600 kilometrov in gre prek več kot 80 vrhov – prek Alp (in seveda Triglava) ter hribovja zahodne Slovenije vse do Debelega rtiča. Poteka po markiranih poteh, označenih s Knafelčevo markacijo in številko 1, na njej so posejane kontrolne točke (to so večinoma vrhovi in kočje), na katerih so (naj bi bili) žigi. Kravanja nam razloži, da je ni treba opraviti v zaporedju.

Ta vezna pot, ki se je mladi Rok lotil skupaj z očetom, zagrizenim hribovcem, oblikuje dramaturgijo predstave. Pot bo v njej v nekem smislu prehodil še enkrat – tudi skozi naštevanje vrhov in koč na poti, ki se jih je naučil na pamet skupaj z njihovimi nadmorskimi višinami, le v obratnem vrstnem redu gre, od Ankarana navzgor. Ob teh točkah se spominja posameznih dogodkov, ki so se jima zgodili, svojih bežnih občutij in doživljanj, očetovih naukov ter modrovanj.

Vendar umski napor naštevanja težko zapomnljivih podatkov ni vse (resnici na ljubo se v podatkih tudi kdaj zmoti); skozi potek performansa se namreč stopnjujeta tudi performerjev telesni napor in angažma. V prvem delu spleza na oporni zid dvorane in po prečnici se ob pomoči špartansko posejanih oprimkov pomika ob steni, soočen tudi s težavami, s »ključnim mestom« ali »detajlom«, ki mu ga ponudi nepravilno oblikovan zid dvorane Stare elektrarne. Gledalci včasih kar malo zatrepetamo, ali mu bo uspelo priti čez. Vse se izide, Kravanja napol s hrbtom obrnjen k nam še naprej navaja vrhove na SPP in njihove nadmorske višine ter se, že nekoliko zadihan, pomika naprej. Vmes uporabi različno opremo, čelado, gojzarje, derezice. Ko opravi s traverzo, je spet na sredini prizorišča.

Poprej naprošena pomočnica iz dvorane mu pomaga, da si nadene obloženi nahrbtnik, skupaj z rdečim dežnikom, »za vsak slučaj«. V drugem delu performansa tako spremljamo pravo kalvarijo: s težkim nahrbtnikom, v katerem je 14 lesenih polen, se Kravanja po trebuhu plazi po dvorani, še naprej našteva vrhove in koče ter pripoveduje.

Iz prvotnih lahkotnih okruškov dogodivščin, kot na primer »tam smo srečali medveda« in očetovih klišejskih hribovskih modrosti v slogu »kondicijo dobiš, če hodiš«, ki se v dolini seveda slišijo bizarno, se pripoved, čeprav raztrgana in vse bolj opotekajoča se zaradi Kravanjevega vse večjega fizičnega napora, preliva v nauke tipa »hoditi moraš postopoma«, »bistvena je volja«, »če ne boš švical, boš zbolel« ipd. Vse bolj se v očetovi filozofiji kaže nekakšen dril, nekakšen skupek predsodkov in idej, s katerimi ocenjuje druge, se pravi »nehribovce«. Tako sta mama in sestra manj vredni, ker se ne zanimata za hojo v hribe, ker v tem nista dobri. Zazvenijo težji, mračnejši toni – skozi očetove sem ter tja navržene izjave se vse bolj kažejo njegova trma, zaplankanost, okorelo vztrajanje pri predsodkih in nekih splošnih naukih, s pomočjo katerih dojema svet in si ga premočrtno razlaga.

Kravanja na svojem križevem potu vse bolj trpi, pod bremenom nahrbtnika se plazi na Golgoto. Težko že izgovarja besedilo, vse bolj izčrpan je od silne peze, a vseeno vztraja (tudi širom dvorane) in se prebija na vrh. Njegov cilj je Jalovec, najtežji vrh transverzale in s tem težavnostni vrhunec poti.

Na »vrh« prinese 14 polen in znano domoljubno pesem za mamo *Ljubim te, Slovenija zelena*, ki jo tudi zapoje. A vemo, da je vrh šele pol poti. Na sestopu ju z očetom ujame silovita nevihta, ki prinese preobrat: trepetaje za svoje življenje oče zaupa sinu, da se je poročil le zato, da bi se nadaljeval rod, ne pa iz ljubezni do mame ali žensk sploh, kajti v resnici si je ves čas želel pobegniti s fantom z rdečim parazolom ...

Ta del performansa je za avtorja fizično še bolj zahteven: na robovih polen, ki si jih je razpostavil drugo za drugim, lovi ravnotežje in vmes pripoveduje. Povzpel se je na lep vrh (kdor je bil v Tamarju, ve, da je od tam videti kot brušen kristal), ki je tudi v grbu Planinske zveze Slovenije, na vrh s pomenljivim imenom, kajti rodu ne bo nadaljeval.

Seveda beseda »planinska« iz naslova ni izpuščena naključno, kajti ne gre le za predstavo o planinski obhodnici, temveč za mnogo več – za razmislek oziroma, bolje, za vprašanje o mitologiji slovenstva. Vsakdo pozna tisto zljajnano frazo »vsak Slovenec mora enkrat stati na Triglavu«. Vendar Kravanja v performansu, v katerem spretno izrablja in raziskuje velik simbolni (tudi religiozni) potencial vzpenjanja na goro, nikakor ne zapade v pretirano metaforiziranje, prav tako pa ne v pripovedovanje konsolidirane zgodbe o očetu ali svojem odnosu z njim. Pravzaprav prav nič ne vemo, ali je kaj od pripovedovanega v predstavi res ali ne, ali si performer izmišlja in koliko. To ni bistveno. Kravanja se ozira nazaj, tako na svojo prehojeno pot (kajti v napovedi predstave, v ironično intoniranem *statementu* zapiše: »Draga Slovenija, pred kratkim sem obrnil štiridesetko ...«) kot na pot Slovenije, ki je prav tako pred kratkim obrnila tridesetko, pa tudi dvajsetico svoje vključitve v Evropsko unijo ... K sreči se predstava izogne neposrednemu stiku z ideologijo. Natančneje rečeno, izogne se uprizarjanju ideološkega močvirja Slovenije, ki bi bilo na prvo žogo, deklarativno in klišejsko, kar vse prepogosto vidimo na slovenskih odrih.

Kaj je Slovenija – ali res le prečenje (transverzala) točk na zemljevidu od morja do gora? Ali pa je s telesnim drilom, znojem in železno disciplino prikrita trpka resnica, želja po drugačnem življenju?

A ravno skozi ta dril, napor in vztrajanje se Kravanja dokopava do spoznanj – tako o sebi in svojih koreninah (ki jih simbolizirajo polena) kot o slovenstvu. Skorajda bi tu prav prišel še Nejc Zaplotnik s svojo znamenito mislijo o poti, ki je pravi cilj, in ne vrh, a Kravanja noče v tovrstne smeri. Se je s svojo potjo izneveril očetu v smislu svojega izvora, korenin? Da in ne. *Slovenska transverzala* je tudi vprašanje o tem.